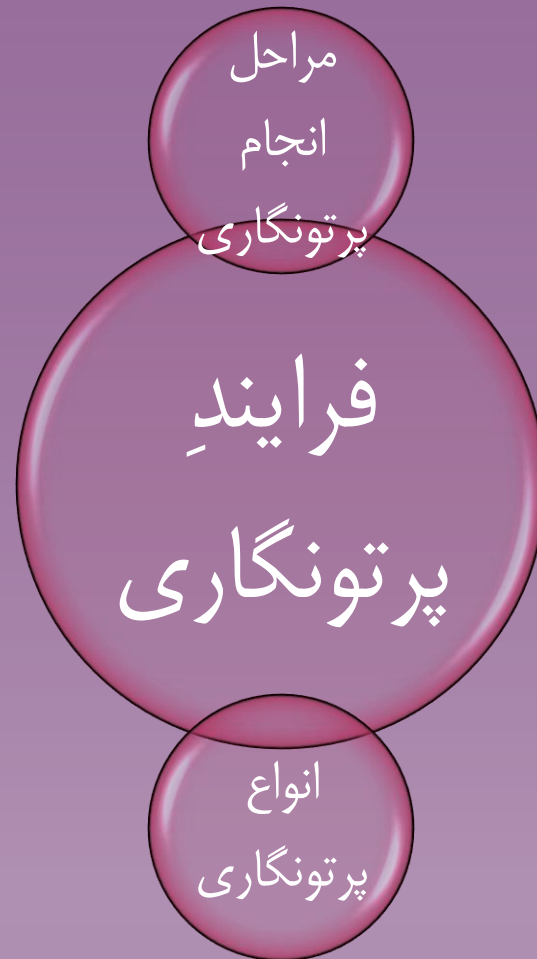

فرایند پرتونگاری

حفاظت در برابر اشعه: پرتونگاری صنعتی
(ویرایش نخست - ۱۳۹۵)

آنچه می‌آموزید!

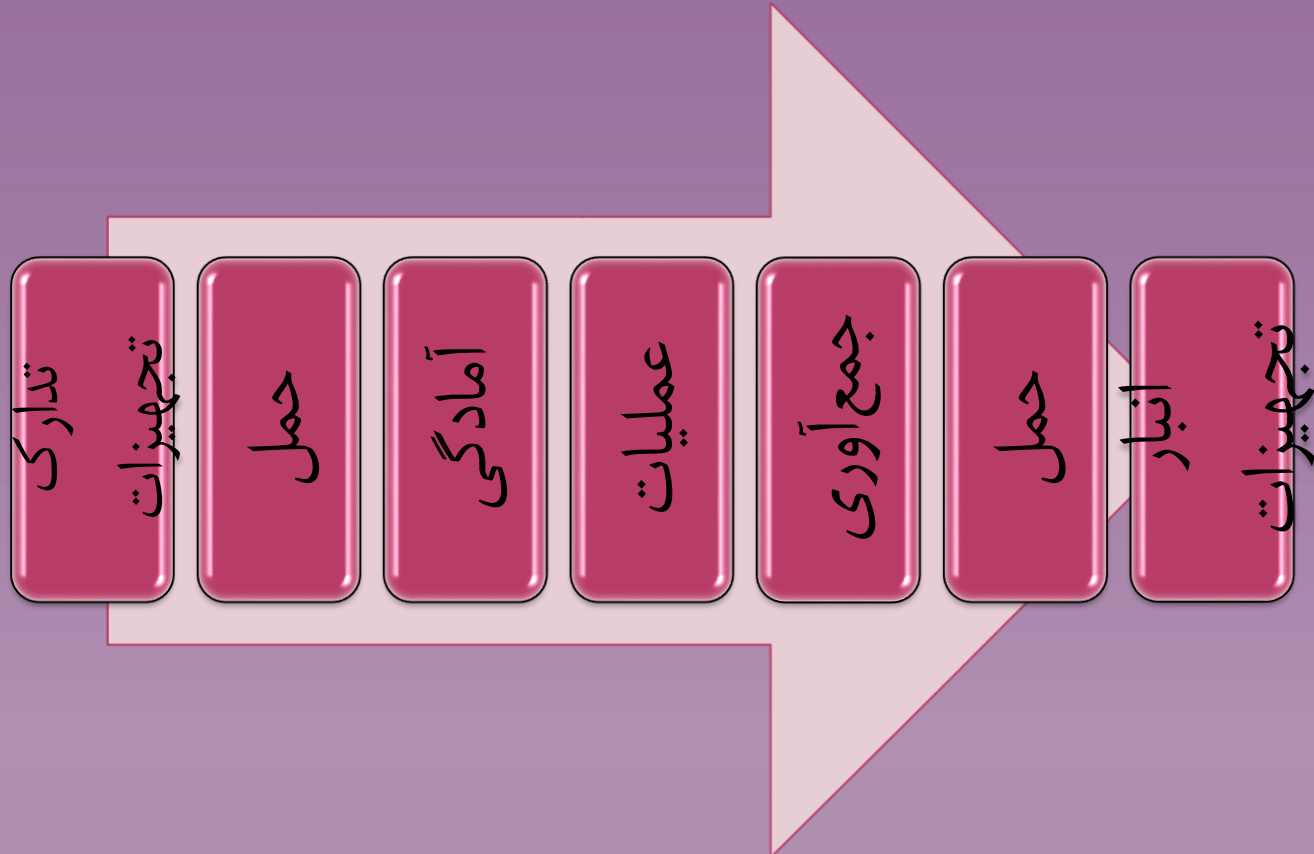

عناوین

- فرایند پرتونگاری
- انواع پرتونگاری
- پرتونگاریِ گامای باز

فرایند پرتونگاری

- پرتونگاری یک فرایند است.

انواع پرتونگاری

پرتونگاری

باز

بسته

دستگاه ایکس

دوربین گاما

دستگاه ایکس

دوربین گاما

پرتونگاری بسته

- در پرتونگاری بسته، منبع تابش (دوربین گاما یا دستگاه ایکس) در یک اتاق مخصوص پرتونگاری مستقر است و قطعه‌ی تحت‌آزمون برای تصویربرداری به این اتاق منتقل می‌شود.

یک اتاق پرتونگاریِ ایکس

پرتونگاری بسته: چند ویژگی

- در فرایند پرتونگاری بسته
 - منبع تابش می تواند دستگاه ایکس یا دوربین گاما باشد،
 - مرحله‌ی حمل تجهیزات وجود ندارد،
 - پایان کار جمع‌آوری تجهیزات است.

پرتونگاری باز

- در پرتونگاری باز، جسم تحت آزمون در یک مکان معمولی مستقر است و منبع تابش (دوربین گاما یا دستگاه ایکس) به آن مکان منتقل می‌شود
– مثال: پرتونگاری از خطوط لوله.

پرتونگاری گامای باز: تجهیزات لازم

• تجهیزات لازم برای پرتونگاری باز با دوربین گاما

(۱) دستگاه اندازه‌گیری آهنگ دز،	(۹) کیسه‌ی ساچمه‌سربی،
(۲) هشداردهنده،	(۱۰) انبر چشمه‌گیر،
(۳) دزسنج فردی خوانش مستقیم،	(۱۱) محفظه‌ی حمل موقت،
(۴) دزسنج فردی خوانش غیرمستقیم،	(۱۲) باریکه‌ساز،
(۵) علایم تصویری خطر و خطر پرتوگیری،	(۱۳) دستگاه کنترل از راه دور،
(۶) طناب مناسب،	(۱۴) لوله‌ی هدایت،
(۷) چراغ چشمک‌زن،	(۱۵) جیگ و مگنت،
(۸) بلندگو،	(۱۶) دوربین پرتونگاری بارگذاری شده، و
	(۱۷) فیلم.

تدارکِ تجهیزات

- دوربین، لوله‌ی هدایت، و محفظه‌ی حمل موقت ممکن است پرتوزا باشند و باید در انبار مخصوص نگهداری شوند.
- برای برداشتن آنها باید ابتدا به دستگاه‌های اندازه‌گیری دز و آهنگِ دز تابشی مجهز شوید.
- به‌غیر از دستگاه‌های اندازه‌گیری دز و آهنگِ دز، بقیه‌ی تجهیزات می‌تواند در انبارِ مخصوص نگهداری شود.

تجهيزات دزسنجی فردی: TLD

- دزسنج فردی خوانش غیرمستقیم (TLD) شخصی تان را نصب کنید.

– این دستگاه برای این است که معلوم شود دز تابشی دریافتی شما از حدود قانونی فراتر نرفته باشد.

تجهیزات پایشِ فردی: دزسنجِ خوانشِ مستقیم

- دزسنجِ فردیِ خوانشِ مستقیم (قلمی) را
 - صفر کنید،
 - از سلامتِ باتریِ آن مطمئن شوید، و
 - آن را در جیب خود بگذارید.

تجهیزات پایش فردی: هشداردهنده

- هشداردهنده را روشن کنید و آن را در جیب خود بگذارید.
- ممکن است دزسنج خوانش مستقیم شما هشداردهنده هم داشته باشد.
- با نزدیک کردن هشداردهنده به دوربین از سلامت آن مطمئن شوید.

دستگاه اندازه‌گیری آهنگ دز تابشی

- دستگاه اندازه‌گیری آهنگ دز را بررسی کنید
 - برچسب کالیبراسیون
 - باتری
 - آهنگ دز زمینه‌ای که نشان می‌دهد (از مرتبه‌ی میکروسیورت).
- اگر دستگاه ایراد دارد، کار را ادامه ندهید و به مسئول فیزیک بهداشت خود اطلاع دهید.
- دستگاه را روشن کنید و درحالی که آن را در دست دارید و به آن می‌نگرید به انبار نزدیک شوید.

ورود به انبار

۱) اگر هنگام نزدیک شدن به انبار هشداردهنده‌ی شما به صدا درآمد، بی‌درنگ از انبار فاصله بگیرید و مسئول فیزیک بهداشت خود را خبر کنید.

۲) اگر دزاهنگ سنج (رادیومتر) شما عددی بیش از $25 \mu\text{Sv/h}$ را نشان داد، از انبار دور شوید و مسئول فیزیک بهداشت خود را خبر کنید.

۳) در غیر این دو صورت، می‌توانید قفل در انبار را باز کنید و وارد انبار شوید.

برداشتن دوربین

- (۱) پس از ورود به انبار، هر زمان آهنگِ دز از آستانه‌ی اقدام بیش‌تر شد
 - از انبار خارج شوید،
 - در انبار را قفل کنید، و
 - به مسئول فیزیک‌بهداشت خود اطلاع دهید.
- (۲) در غیر این صورت، آهنگِ دز را چسبیده به سطح دوربین اندازه بگیرید
 - این آهنگِ دز در هیچ نقطه‌ای نباید از 2 mSv/h بیش‌تر باشد. (اگر بیش‌تر بود مشابه مورد (۱) عمل کنید.)
- (۳) اگر دوربین مجهز به قفلِ ایمنی است، بررسی کنید که رنگ سبز دیده شود.

نکته‌ی حفاظتی

مقدارِ آستانه‌های اقدام را از مسئولِ فیزیک‌بهداشتِ
خود بپرسید!

خروج از انبار

- ۱) دوربین را از انبار خارج کنید.
- ۲) در انبار را قفل کنید.
- ۳) در خارج از انبار هیچ‌گاه دوربین را بدون نگهبانِ پرتوکار رها نکنید.

حمل تجهيزات: مقررات کلی

- حمل دوربین دارای مقررات خاصی است.
- هنگام حمل دوربین علاوه بر ایمنی باید به امنیت آن هم توجه کنید.
- توصیه می شود دوربین، تا آن جا که ممکن است، با وسیله ی نقلیه ی شخصی حمل شود.
- هنگام حمل دوربین با خودرو، حتماً باید یک فرد آموزش دیده (پرتوکار) دوربین را همراهی کند.
– این فرد مسئول حمل دوربین است.

حمل دوربین

- اگر در خودرو حامل دوربین هستید، در کلیه‌ی مراحل حمل
 - TLDی خود را، دست کم در جیب، همراه داشته باشید،
 - دزسنج خوانش مستقیم را روشن نگاه دارید، و
 - یک دستگاه اندازه‌گیری آهنگ دز در دسترس داشته باشید و گاه‌به‌گاه آن را روشن کنید.

مسئولیت‌ها برای حمل دوربین

• اگر مسئول حمل دوربین هستید:

(۱) به راننده اطلاع دهید که ماده‌ی پرتوزا حمل می‌کند.
(۲) از قفل بودن دوربین و بسته‌بودن درپوش‌های جلو و عقب مطمئن شوید.

(۳) کلید دوربین را روی قفل دوربین یا درون جعبه‌ی حمل قرار ندهید.

(۴) جعبه‌ی حمل/دوربین را در محل قرار دهید؛ نه در محل بار.

مسئولیت‌ها برای حمل دوربین (ادامه)

- ۵) مطمئن شوید جعبه‌ی حمل/دوربین موقع حرکتِ خوددور تکان نمی‌خورد.
- ۶) در هیچ‌یک از مراحل پرتونگاری دوربین را در مجاورت افراد غیرپرتوکار قرار ندهید.
- ۷) آهنگِ دز در محل سرنشین‌ها و روی سطح خودرو اندازه بگیرید. این آهنگِ دزها نباید، به ترتیب، از $20 \mu\text{Sv/h}$ و 2 mSv/h بیش‌تر باشند.
- ۸) اگر دوربین ضربه خورد یا از ارتفاعی پرت شد، حتماً بررسی کنید که نشتی پیدا نکرده باشد. (آهنگِ دز روی سطح دوربین از 2 mSv/h بیش‌تر نباشد)

حمل دوربین: توصیه

- هنگام حمل دوربین، سعی کنید دوربین با بدن شما فاصله داشته باشد.
- اگر امکان‌اش هست از چرخ‌دستی یا فرقون برای حمل دوربین استفاده کنید.

نکته‌ی حفاظتی

توصیه می‌شود روی دوربین کاغذی بچسبانید که
خطرناکیِ دوربین را گوشزد کند!
تلفن و نشانیِ تماسی نیز بر آن بنویسید!

عملیات پرتونگاریِ باز

دوربینِ گاما

مراحل عملیات - ۱: آمادگی

- مطمئن شوید کارفرما یا نماینده‌ی رسمیِ او از عملیات پرتونگاری آگاه باشند.
 - محل پرتونگاری
 - زمان پرتونگاری
 - مدت پرتونگاری
 - خطرات پرتونگاری

مراحل عملیات - ۲: آشنایی با محل کار

- با محل پرتونگاری آشنا شوید
 - راه‌های فرار،
 - مشکلات مرزبندی،
 - شرایط جوی،
 - شرایط روشنایی،
 - فاصله با محل اسکان افراد

مراحل عملیات - ۳: تجهیزات اندازه‌گیری

- از سلامت تجهیزات حفاظتی مطمئن شوید
 - دستگاه اندازه‌گیری آهنگ دز
 - باتری، کالیبراسیون، کارکرد
 - هشداردهنده
 - با نزدیک کردن به دوربین، باید صدایش تندتر شود
 - دزسنج خوانش مستقیم
 - عقربه‌ی دزسنج قلمی باید دیده شود،
 - شارژ داشته باشد، و
 - صفر شود یا مقدار آن یادداشت شود.

مراحل عملیات - ۴: سلامتِ تجهیزات

- از مشخصات و سلامت دوربین مطمئن شوید:
 - قدرت چشمه در زمان پرتونگاری را بدانید
 - قفل‌ها سالم باشند
 - نشتی نداشته باشد ($2000 \mu\text{Sv/h}$)
 - ته‌هلدر ساییده یا خمیده نشده باشد.

مراحل عملیات - ۴: (ادامه)

• از مشخصات و سلامت لوله‌ی هدایت و کلیماتور مطمئن شوید

- پارگی یا پیچ‌خوردگی نداشته باشد

- مهره‌ی اتصال آن به دوربین سالم و واشر داشته باشد

- کلیماتور روی نوک پرتودهی درست جفت شود

- شن و خاک درون آن نباشد

مراحل عملیات - ۴ (ادامه)

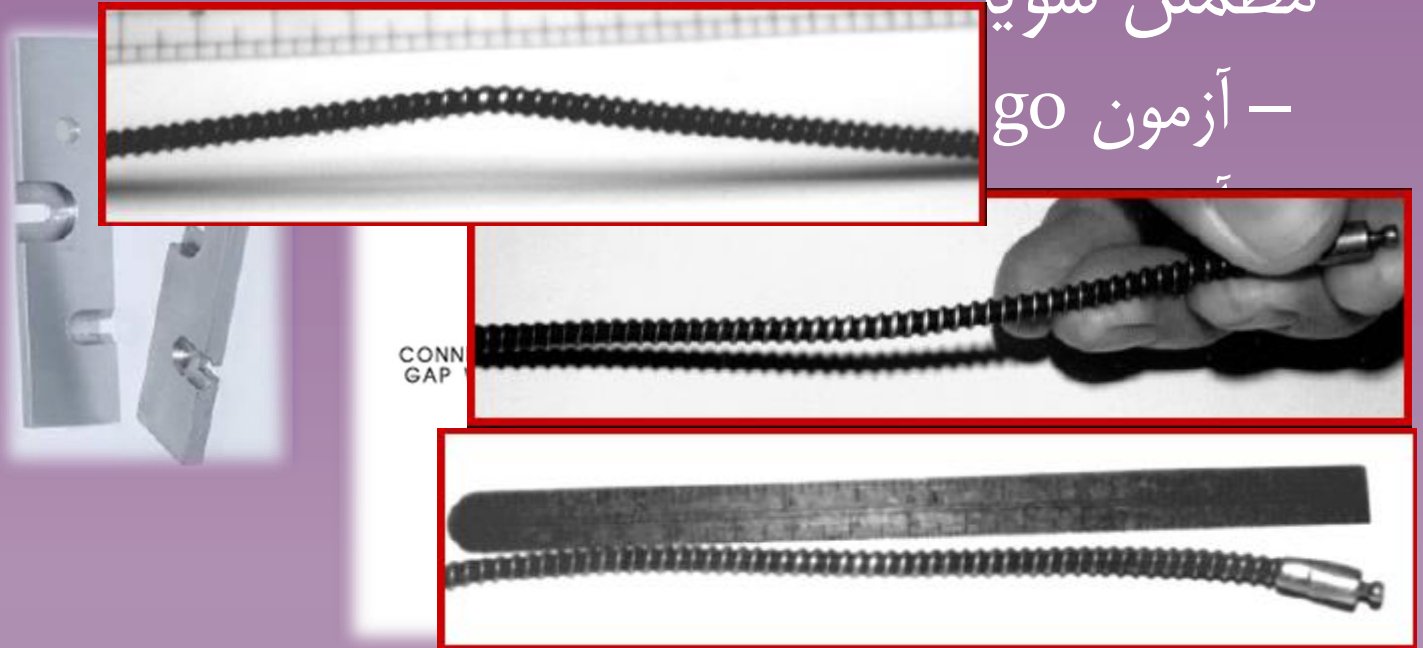
- از مشخصات و سلامت دستگاه کنترل از راه دور مطمئن شوید
 - کابل پیچ خوردگی یا خمیدگی نداشته باشد
 - دسته به نرمی بچرخد، هرز نگردد، و لقی نزنند

مراحل عملیات - ۴ (ادامه)

- از سلامت سرفنر دستگاه کنترل و ته هلددر، به ویژه وقتی تجهیزات را از افراد دیگری تحویل گرفته‌اید، مطمئن شوید

- آزمون go

نکته‌ی حفاظتی

هر وسیله‌ی که خراب است را با یک برچسب
مشخص کنید تا دیگران نیز از آن اشتباهاً
استفاده نکنند!

مراحل عملیات - ۵

- مرز ناحیه‌ی ممنوعه را تخمین بزنید.

مراحل عملیات - ۶

- از تخلیه‌بودن محل پرتونگاری مطمئن شوید.
 - هنگام عملیات پرتونگاری هیچ‌کس (نه افراد عادی نه پرتونگاران) نباید در ناحیه‌ی ممنوعه باشند.
 - افرادِ عادی نباید در ناحیه‌ی کنترل‌شده باشند.

مراحل عملیات - ۷

- بدون فیلم، یک بار چشمه را شوت کنید و مرز ناحیه‌ی کنترل‌شده را تعیین کنید. در این مرحله حتماً
 - تعداد دورهای چرخش دسته‌ی کنترل را برای رفت/برگشت چشمه تا محل تصویربرداری بشمارید، و
 - آهنگ دز در کنار کرنک را بخوانید.
 - به آهنگ صدای هشداردهنده هنگام خروج چشمه از دوربین دقت کنید.

مراحل عملیات - ۸

- پس از اطمینان از بازگشت چشمه به دوربین، فیلم پرتونگاری را نصب و تجهیزات را مستقر کنید.

مراحل عملیات - ۹

- قفل ایمنی دوربین را باز کنید.

مراحل عملیات - ۱۰

- از فاصله و حفاظ استفاده کنید و کرنک را در بهترین محل قرار دهید.

مراحل عملیات - ۱۱

- چشمه را به سمت نوک پرتودهی برانید. در این حال – دورهای کرانک را بشمارید.

مراحل عملیات - ۱۲

- هنگام تصویربرداری، زمان پرتودهی را نگاه دارید.

مراحل عملیات - ۱۳

- پس از تصویربرداری، چشمه را به دوربین بازگردانید.
– بازهم دورهای کرانک را بشمارید. تعدادِ دورها باید با تعداد دورهایی که ابتدا شمردید یکی باشد.

مراحل عملیات - ۱۴

- از بازگشت چشمه به دوربین مطمئن شوید.
 - اندازه‌گیری آهنگِ دز و مقایسه با آهنگِ دزی که پیش از عملیات اندازه گرفته‌اید.
 - سبزشدنِ قفلِ ایمنی و صدای آن.

مراحل عملیات - ۱۵

- با در دست داشتن دستگاه اندازه‌گیری آهنگِ دز به دوربین نزدیک شوید و آهنگِ دز روی سطح دوربین را اندازه بگیرید.

مراحل عملیات - ۱۶

- دوربین را قفل کنید،
- درهای جلو و عقب دوربین را ببندید، و
- طبق مقررات حمل به انبار دائم یا موقت بازگردانید.

جمع بندی

- پرتونگاری یک فرایند است و همه‌ی مراحلِ آن باید طبقِ اصول انجام شود.
- ریسکِ پرتونگاری با دوربینِ رادیوگرافی در فضای باز از ریسکِ انواعِ دیگرِ پرتونگاری بیش‌تر است.
- پیش از پرتونگاری باید از وجود همه‌ی تجهیزاتِ لازم و سلامتِ آنها مطمئن شد.
- پرتونگاری باز ۱۶ مرحله دارد که از شناساییِ کارگاه شروع می‌شود و تا بازگرداندنِ دوربین به انبار ادامه می‌یابد.

پرسش؟

